

An aerial photograph of a rural farmstead. The scene is dominated by a lush green field. In the center-left, there are several buildings with bright red, corrugated metal roofs. One is a large rectangular structure, another is a smaller square building, and a third is a small triangular structure. The background shows a dense line of trees and a winding path or road. The overall atmosphere is quiet and rural.

Camilla Grebe Na minis gyvū nas

„Sikdinių raktas“ premija už geriausią
2017 m. Lietuvos šalių kriminalinį romaną

baltos lankos

Camilla Grebe

Naminis gyvūnas

romanas

Iš švedų kalbos vertė Alma Braškytė

baltos lankos

Stypsau susigūžusi nuo vėjo, įbedusi akis į blizgantį asfaltą ir galvoju apie klausimą, kurį mama uždavė prieš pat tą skambutį.

Bet iš tikrųjų, kodėl tu tapai policininke, Malin?

Kai sulaukiu šito klausimo, paprastai nusijuokiu ir pavartau akim. Tada atšau nu kažką daugmaž tokio, kad tikrai ne dėl atlyginimo, gražaus tarnybinio automobilio ar tobulų darbo valandų. Bet esmė ta pati: nuleidžiu viską juokais. Aš *nenoriu* rimtai imtis to klausimo, tyrinėti savęs ir savo motyvų. Jei gu vis dėlto pabandyčiau, manau, viena iš priežasčių yra ta, jog noriu padėti žmonėms, nes dalis manęs tiki, kad galėčiau prisidėti prie geresnės visuomenės kūrimo. Galbūt dar turiu savotišką potraukį tvarkai – sutvarkyti dalykus, kaip švarinama namuose ar ravimos piktžolės darže.

Studijos Aukštojoje policijos mokykloje Siorentorpe, kiek į šiaurę nuo Stokholmo, aišku, buvo dar ir patogus būdas pasprukti. Nemokamas bilietas iš Urnbergo ir puiki priedanga išvengti apsilankymų gyvenvietėje net savaitgaliais.

O griaučiai, kuriuos aš, Kenis ir Andersas radom miške prieš aštuonerius metus, – ar prisidėjo prie mano profesinio pasirinkimo?

Tiesą sakant, nežinau.

Bent jau tada buvo įspūdinga atsidurti dėmesio sulaukusio nusikaltimo tyrimo centre. Nors auka, mažytė mergaitė, tada taip ir nebuvo identifikuota, o nusikaltėlis liko nesučiuptas.

Bet, žinoma, niekada nemaniau, kad vieną dieną teks tirti būtent šią bylą.

Šaltas vėjas atpučia plastiko maišelį, žiupsnį lapų ir nuskraidina link žemo, rudo ligoninės pastato. Vienišas vyriškis išeina iš registratūros, atgręžia nugarą vėjui ir degasi cigaretę.

Manfredas Ūlsonas, mano laikinasis kolega, paskambino mažiau nei prieš valandą.

Galvoju apie nustebusį mamos veidą, man sulaukus to skambučio. Apie jos žvilgsnį, keliaujantį nuo manęs link laikrodžio, kai suprato, kad nutiko kažkas svarbaus ir privalau važiuoti, nors šiandien pirmasis advento sekmadienis, o orkaitėje laukia kepsnys.

Kai atsiliepiu, Manfredas buvo pridusęs, tarsi būtų sukoręs trijų kilometrų trasą netoli bažnyčios. Kita vertus, jis beveik visada taip kvėpčioja, tikriausiai dėl to, kad tamposi kokių penkiasdešimties kilogramų antsvorį. Kad ir kaip būtų, pasijutau visiškai nepasiruošusi tam, ką jis pranešė: Hanė Lagerlind-Šion vakar buvo rasta miške – viena, sušalusi ir be nuovokos. Ar negalėčiau važiuoti kartu į ligoninę su ja susitikti?

Regis, vietos policijai prireikė visos paros, kad susiprastų pranešti apie ją mums ir susirastų Manfredą. Gal ir nekeista – juk Urmberge nėra policijos nuovados. Artimiausia Vingokeryje ir mes ne per daug su jais palaikom ryšį. Hanė irgi nesugebėjo prisiminti, ką veikė miške ir apskritai kad buvo Urmberge.

Iš visų, su kuo tik esu kada nors dirbusi, iš Hanės mažiausiai tikėčiausi, kad jai kas nors galėtų nutikti. Maloni, tyli ir

tiesiog patologiškai kruopšti šešiasdešimtmetė elgesio ekspertė iš Stokholmo, niekada nepavėlavusi į susirinkimus ir absoliučiai viską užsirašinėjanti į savo rudą užrašų knygelę.

Kaip tai išvis įmanoma? Kaip galima pamiršti, kur esi ir kas yra tavo bendradarbiai?

Ir kur, po galais, Pėteris Lindgrenas? Jis juk nė metro be Hanės nenuėina.

Hanė ir Pėteris priklauso penkių asmenų grupei, atnaujinusiai mergaitės nužudymo akmenyne bylą. Kai postą užėmė naujasis Švedijos policijos komisaras, buvo imtasi daugybės naujų iniciatyvų: griežtesnės kovos su organizuotu nusikalstamumu ir sunkių smurtinių nusikaltimų išaiškinimo procento didinimo. Tirti gaujų nusikaltimams skurdžiuose regionuose sukurtos specialios komandos. Ypatingas dėmesys skiriamas vadinamiesiems *cold cases*, susijusiems su mirtinu smurtu, nes nuo tada, kai 2010 metais buvo panaikinta senatis už žmogžudystes, visoje šalyje ėmė augti neatskleistų žmogžudysčių bylų šūsnys.

Mažosios mergaitės nužudymas Urnberge ir yra toks *cold case*, iškrapštytas iš saugyklų gilumos naujam tyrimui. Jau gerą savaitę visi kartu dirbame prie šitos bylos. Hanė ir Pėteris yra iš NOS – policijos nacionalinio operatyvinio skyriaus. Jeigu teisingai viską suprantu, jiedu pora ir privačiame gyvenime. Gana keista pora, nes Hanė ne mažiau kaip dešimčia metų vyresnė už Pėterį. Manfredas irgi iš NOS, daug metų išdirbęs kartu su Pėteriu. Be jų, grupėje dar Andrėjas Borgas – trisdešimtmetis policininkas, įprastai dirbantis Erebru.

Na, ir aš, Malin.

Kad man teks dirbti prie mergaitės iš akmenyno nužudymo bylos, švelniai sakant, netikėta – ne tik dėl to, kad iš tiesų aš aptikau ją tą rudens vakarą prieš aštuonerius metus, bet ir

todėl, kad dirbu viešosios tvarkos skyriuje Katrineholmo policijoje nuo pat tada, kai gavau Aukštosios policijos mokyklos diplomą. Bet logikos yra: buvau pasiūsta į Urmbergą, nes čia užaugau, tad tikimasi, kad būsiu naudinga kaip pažįstanti vietovę. Tiesą sakant, turbūt esu vienintelė policininkė Siormlande, kilusi iš Urmbergo.

Kad dalyvavau aptinkant palaikus, mano viršininkams nebuvo svarbu. Jie norėjo turėti po ranka ką nors, kas nepaklystų didžiuliuose gyvenvietę supančiuose miškuose ir galėtų susikalbėti su nuošaliuose trobelėse gyvenančiais senukais ir senutėm.

Logiška.

Urmbergas nėra itin svetingas prašalaičiams, o aš skersai ir išilgai pažįstu ne tik jį, bet ir visus jo gyventojus. Turiu omeny tuos, kurie dar liko čia gyventi. Nes užsidarius „Trikokungenui“ ir Brūgrėno mechaninėms dirbtuvėms dauguma išsikraustė. Liko tik sukništi atostogautojai, senukai ir atsiskantys kraustyti bedarbiai.

Ir, žinoma, pabėgėliai.

Įdomu, kam šovė į galvą ta nuostabi mintis sukelti šimtą prieglobsčio prašytojų į ištuštėjusią gyvenvietę vidury Siormlando. Ir jau ne pirmą kartą: kai dešimtojo dešimtmečio pradžioje sulaukėme pabėgėlių iš Balkanų, „Trikokungenas“ irgi buvo paverstas pabėgėlių būstais.

Matau didžiulį vokišką Manfredo miesto visureigį įsukant į stovėjimo aikštelę ir einu jo pasitikti.

Mašina sustoja ir stambi Manfredo figūra artėja, šlumsėdama ir pasvirusi į priekį. Įsisukęs vėjas sukelia jo šviesiai rausvus plaukus ir jie atrodo tarsi nimbas aplink galvą.

Jis kaip paprastai dailiai apsirengęs – brangiu paltu ir raudonu plonos vilnos šaliku, kiek suglamžytu, keletą kartų sąmoningai nerūpestingai apvyniotu aplink kaklą. Po kairiąja pažastimi nešasi konjako spalvos odinį portfelį ir stengiasi žengti kuo sparčiau.

– Labas, – sakau ir beveik bėgu, kad prisiderinčiau prie jo ritmo.

Jis santūriai man linkteli ir mudu pasukam durų link.

– O Andrėjus irgi ateis? – paklausiu.

– Ne, – atsako Manfredas ir prispaudžia plaštaka savo šviesiai rausvus plaukus, stengdamasis suguldyti juos į vietą. – Jis greičiausiai pas savo mamą Erebru. Teks jam rytoj viską trumpai raportuoti.

– O kaip Pėteris? Yra kokių žinių iš jo?

Šiek tiek užtrunka, kol Manfredas atsako.

– Ne. Mobilusis, atrodo, išjungtas. O Hanė nieko neatsimena. Paskelbiau paiešką. Policija ir kariuomenė nuo rytojaus ryto pradės šukuoti mišką.

Nežinau, kiek artimi Pėteris ir Manfredas, bet jie tikrai kartu išdirbo daugybę metų. Kad ir kaip būtų, jie dažniausiai panašiai mato dalykus ir bendraujant jiems nereikia daug žodžių. Užtenka žvilgsnio ar linktelėjimo.

Aišku, kad Manfredas nerimauja.

Iš Pėterio niekas nieko negirdėjo nuo užvakar, kai jiedu su Hane pusę penktos išėjo iš mūsų laikinosios kontoros Urmberge.

Kiek žinoma, aš paskutinė juos mačiusi.

Išeidami abu atrodė kažkokie pagyvėję, tarsi būtų susiruošę smagiai praleisti laiką. Paklausiau, ką veiks, ir jie atsakė,

kad ketina važiuoti į Katrineholmą vakarieniauti, nes nusibodo kartonu trenkiantis greitmaistis. Ar kažkaip panašiai.

Nuo tada niekas nieko negirdėjo nei iš Hanės, nei iš Pėterio – nors, tiesą sakant, ir nesitikėjome – juk savaitgalis, buvom nusprendę porą dienų pailsėti.

Įeinam į vestibulį, tiesiai prie registratūros, ten gaunam nurodymus, kaip rasti skyrių. Ryški ligoninės šviesa atspindi blizgančiose linoleumo grindyse. Manfredas atrodo išvargęs, akys paraudusios, lūpos blyškios, apšerpetojusios. Kita vertus, jis gana dažnai atrodo pavargęs. Spėju, darbas ir gyvenimas, kai tau penkiasdešimt, o tu dirbi visu krūviu ir turi mažų vaikų, daro savo.

Įėję randam Hanę sėdinčią ant lovos krašto savo palatoje. Ji aprengta ligoninės drabužiais, pečiai apgaubti megztu oranžiniu apskrities ligoninės pledu kaip apsiaustu. Drėgnos plaukų sruogos gula ant pečių, tarsi ji būtų ką tik iš dušo. Rankos nusėtos smulkiomis žaizdelėmis, kojos aptvarstytos. Ant grindų stovi lašelinė, žarnelė tiesiasi iš maišelio į Hanės ranką. Žvilgsnis stiklinis, bereikšmis.

Manfredas prieina prie jos ir nerangiai apkabina.

– Manfredai, – sumurma ji prikimusiu balsu.

Tada atgręžia žvilgsnį į mane, pakreipia galvą ir žiūri nesusigaudydama.

Prabėga keletas sekundžių, kol suvokiu, kad ji, tiesą sakant, manęs neatpažįsta, nors dirbom kartu ilgiau nei savaitę prie šitos *cold case* žmogžudystės.

Nuo to suvokimo pajuntu šaltį pilve.

– Labas, Hane, – sakau ir atsargiai paliečiu jai ranką, staiga išsigandusi, kad ji perplyš nuo mano prisilietimo kaip popierinė lėlė, nes atrodo tokia beviltiškai trapi.

– Čia aš, Malin, tavo kolegė, – tęsiu stengdamasi, kad balsas nedrebėtų. – Atpažįsti mane?

Hanė porą kartų sumirksi ir pažvelgia į mane. Jos akys pavandenijusios ir raudonos.

– Taip, žinoma, – sako ji, bet esu tikra, kad meluoja, nes jos veide matyti kankinama pastanga susikaupti, tarsi spręstų sunkią lygtį.

Pasiimu taburetę ir sėduosi priešais ją. Manfredas sunkiai įsitaiso ant lovos ir apkabina Hanę per liesus pečius.

Hanė atrodo stebėtinai maža ir liesa šalia jo, beveik kaip vaikas.

Manfredas atsikrenkščia.

– Ar atsimeni, kas atsitiko miške, Hane?

Hanės veidas įsitempia. Ji suraukia kaktą ir lėtai papurto galvą.

– Neatsimenu, – sako ji ir panardina veidą į rankas.

Akimirksnį pamanau, kad ji gėdijasi, nes atrodo, lyg stengtųsi pasislėpti nuo visko, kas vyksta.

Manfredas pažvelgia man į akis.

– Nieko tokio, – sako jis, paglosto Hanei petį ir tęsia tvirtu balsu: – Tu buvai miške, į pietus nuo Urnbergo, vakar vakare.

Hanė linkteli, ištiesia nugarą ir susideda rankas ant kelių.

– Ar atsimeni?

Ji papurto galvą ir mašinaliai krapštinėja chirurginį pleistrą ant kateterio. Jos nagai supleišėję, panagės pajuodusios.

– Tave rado pro šalį važiavusi moteris, – sako Manfredas. – Regis, kartu su tavim buvo dar kažkokia jauna moteris. Apsirengusi megztuku ir suknele su blizgučiais. Ar atsimeni?

– Ne, atsiprašau. Man tikrai labai nesmagu, bet...

Jos balsas užlūžta, o skruostais pasipila ašaros.

– Nieko tokio, – sako Manfredas. – Nieko baisaus, Hane. Išsiaiškinsim, kas atsitiko. Gal pameni, ar Pėteris buvo kartu su tavim miške?

Hanė ir vėl paslepia veidą delnuose.

– Ne. *Atsiprašau!*

Manfredas atrodo visiškai nusiminęs. Pažvelgia į mane maldaujamai.

– O kokį paskutinį dalyką prisimeni? – pamėginu aš.

Iš pradžių neatrodo, kad ji atsakys. Jos pečiai pakyla ir vėl nusileidžia, kvėpavimas pasunkėja, tarsi kiekvienam įkvėpimui reikėtų pastangų.

– Ilulisatą, – atsako ji paskui, veidas vis dar paslėptas delnuose.

Manfredas žiūri į mane ir be garso artikuliuoja: „Grenlandijoje.“

Hanė ir Pėteris atvažiavo į tyrimą tiesiai iš Grenlandijos. Jie buvo išsvajotoje dviejų mėnesių kelionėje, į kurią išvyko baigę ilgą darbą prie kito sudėtingo žmogžudystės tyrimo.

– Aišku. O paskui jūs atvažiavot į Urmbergą tirti prie akmenų krūvos miške rastų griaučių bylos. Ar atsimeni?

Hanė stipriai papurto galvą ir šniurkšteli.

– Išvis *nieko* neatsimeni iš Urmbergo? – tyliai klausia Manfredas.

– Nieko, – atsako Hanė. – Aš neatsimenu *nieko*.

Manfredas paima jos liesą ranką į savąją ir, atrodo, kažką svarsto. Staiga sustingsta, pakelia jos atverstą delną ir labai susidomėjęs tyrinėja.

Išsyk nesuprantu, ką jis daro, bet paskui pastebiu, kad ant Hanės delno kažkas parašyta. Blyškioje odoje rašalu užrašyti kreivi skaičiukai, suskaidyti žaizdelių. Įžiūriu „363“, bet daugiau nusitrynę ir nebeįskaitoma, lyg būtų nuvalyta kartu su purvu iš miško.

– Kas čia? – klausia Manfredas. – Ką reiškia šitie skaičiai?

Hanė nesusivokdama žiūri į savo delną, tarsi niekad anksčiau jo nebūtų mačiusi. Tarsi į kokį keistą žvėrelį, kuris nepastebėtas įsmuko į palatą ir įsitaisė ant jos kelių.

– Nežinau, – atsako. – Neturiu supratimo.

Sėdim virtuvėje su gydytoja vardu Maja, iš pažiūros mano amžiaus. Jos ilgi šviesūs plaukai krenta švelniomis garbanomis ant balto chalato. Ji truputį primena man visas tas merginas, į kurias norėjau būti panaši, kai buvau jaunesnė: smulkutė, moteriškos figūros ir saldžiai miela – kitaip tariant, tokia, kokia aš niekada nebuvau. Ji mūvi džinsus, o po chalatu vilki rausvus marškinėlius. Ant krūtinės – mėlynas ženkliukas su užrašu „Gydytojas“, iš kišenės kyšo keletas rašiklių.

Patalpa nedidelė, su dviem šaldytuvais, indaplove, apskritu stalu ir keturiomis beržo faneros taburetėmis. Stalo viduryje – kalėdinė puansetija plastikiniame vazonyje. Tarp lapų įkištas drebančiomis rankomis užrašytas padėkos atvirukas.

Įeina dvi slaugytojos, pasiima kažką iš šaldytuvo ir vėl dingsta koridoriuje negirdimais žingsniais.

– Kai ją atvežė, buvo labai sušalusi ir dehidratavusi, – sako Maja ir įsipila šlakelį pieno į savo kavos puodelį. – Na, ji vilkėjo tik ploną palaidinę ir kelnes, kai ją rado, nors lauke buvo nulis laipsnių.

– Be striukės? – klausia Manfredas.

Maja papurto galvą.

– Be striukės ir be batų.

– Ar ji ką nors papasakojo, kas atsitiko? – klausiu.

Maja suima savo ilgus šviesius plaukus ir suriša į mazgą ant sprando. Šiek tiek papučia tobulos formos lūpas, atsidūsta ir papurto galvą.

– Ji beveik nieko neatsiminė. Tokius atvejus vadiname anterogradine amnezija. Na, kai žmogus nuo tam tikros akimirkos negali atsiminti įvykių. Iš pradžių manėme, kad tai kokios nors kaukolės traumos padarinys. Bet nėra jokių požymių. Jokių išorinių kaukolės traumos žymių, o kaukolės rentgenograma irgi neparodė jokio kraujavimo ar paburkimo. Bet, žinoma, galėjome ir pražiūrėti. Rentgeno nuotrauka turi būti padaryta ne vėliau kaip per šešias valandas nuo kaukolės traumos, kad tikrai pamatytume kraujavimą. O mes juk nežinom, kiek laiko ji buvo miške.

– O gal ji ko nors labai išsigando ir todėl ištrynė iš atminties? – svarstau.

Maja trukтели pečiais ir gurkšteli kavos. Tada susiraukia ir garsiai kaukšteli puodelį ant stalo.

– *Sorry!* Kava čia šlykšti. Turite galvoje, kad ji galėjo patirti psichologinę traumą ir dėl to prarado atmintį? Galbūt. Tai ne visai mano specializacijos sritis, bet mes svarstom, ar tik ji neturi kokio nors demencijos sutrikimo. Gal jis paaštrėjo po to, ką ji patyrė. Jos trumpoji atmintis labai susilpnėjusi,

bet ji gana aiškiai atsimena viską, kas įvyko anksčiau nei prieš mėnesį.

– Gal galėtume pamatyti jos sveikatos istoriją? – klausiu.

– Turite galvoje sveikatos istoriją iš jos medicininės apylinkės? – klausia Maja. – Tiesą sakant, neturime teisės jos užsakyti be pacientės sutikimo, toks įstatymas. Nors Hanė jau davė savo sutikimą. Bet mes turime žinoti, kur ji anksčiau gydėsi, o ji neatsimena. Sveikatos istorijos paprastai būna pas gydantį gydytoją.

Manfredas atsikrenkščia, regis, abejoja. Pasiglosto ranka barzdą.

– Hanė *turėjo* problemų su atmintim, – sako tyliai.

– *Ką?* – klausiu. – Nieko nepasakojai.

Manfredas pasimuisto ir atrodo sutrikęs.

– Nemaniau, kad tai taip rimta. Pėteris minėjo kažkada, bet man susidarė įspūdis, kad ji kartais būna tiesiog šiek tiek išsiblaškiusi, bet ne tai, kad būtų... Tai yra kad ji neserga *demencija* klinikiškai požiūriu.

Jis nutyla ir čiupinėja savo brangų šveicarišką laikrodį.

Jo prisipažinimas mane nustebino. Neįi jis iš tiesų nori pasakyti, kad Hanei buvo leista dalyvauti žmogžudystės tyrime, nors ji serga? Kad demencija sergančiam žmogui buvo patikėti gyvybės ir mirties klausimai?

– Mes juk vis dar nežinome, kodėl jos trumpoji atmintis tokia prasta, – diplomatiškai įsiterpia Maja. – *Gali* būti dėl demencijos priešistorės, bet ji galėjo patirti ir kokią nors traumą, fizinę arba psichologinę.

– O kas dabar su ja bus? – paklausia Manfredas.

– Tiesą sakant, nežinau, – atsiliepia Maja. – Greičiausiai socialinė tarnyba ras jai kokią nors laikiną priežiūros vietą,

nes geriatrijos skyrius pilnutėlis. Be to, ji nėra tokia ligonė, kuriai reikėtų ligoninės. Bent jau mano galva. Turi problemų su trumpąja atmintim, bet šiaip viskas gerai.

– Ar ji gali atgauti atmintį? – paklausiu. – Turiu omeny, ar čia laikina problema?

Maja liūdnai nusišypso ir pakreipia galvą. Pastato puodelį, padeda savo smulkias rankas ant stalo ir suneria pirštus.

– Kas žino. Nutinka ir keistesnių dalykų.